

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На правах рукопису.

СВЯСТИН
Василь Миколайович

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПЕРЕХОДУ
ПІДПРИЄМСТВ БУДІНДУСТРІЇ ДО УМОВ РИНКУ

Спеціальність: 08.06.01 - Економіка підприємств і
форми господарювання

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів 1994

АВ 31.363

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському державному сільськогосподарському інституті.

- Науковий керівник - доктор економічних наук
Лесечко М. Д.
- Науковий консультант - кандидат економічних наук
Хома Ю. В.
- Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор
Коворів М. А.
- кандидат економічних наук
Карп'як Я. С.
- Провідна установа - Науково-дослідний економічний
інститут Міністерства економіки
України

Захист дисертації відбудеться "22" 12 1994 року о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 04.10.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук у Інституті регіональних досліджень Національної академії наук України за адресою: 290008, Львів, вул. Театральна, 17.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту регіональних досліджень НАН України.

Автореферат розісланий "22" 11 1994 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

Львівський В. І.

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00777358 (.)

ЛННБ ім. В. Стефаника
АН України

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність дослідження

Перехід від адміністративно-командної до ринкової економіки - процес не тільки складний і довготривалий, але і такий, що вимагає кардинальних змін у виробничих відносинах, впливає на психологію працівників і їх ставлення до праці. На першому етапі економічних перетворень, питання пов'язані з формуванням і зміною економічних інтересів виробників як основної рушійної сили в створенні національного багатства і добробуту країни, залишались поза увагою реформаторів. Аксиоматично вважалося, що ринкова система господарювання більш прогресивна і, отже, перехід до неї повинен привести до процвітання економіки і країни в цілому. Однак практика поки що підтвердила тільки складність перехідного періоду, необхідність глибокого вивчення нових економічних процесів, які відбуваються на етапі переходу від однієї системи господарювання до іншої, розробки нової ідеології господарювання, побудованої на законах ринку і формування механізмів адаптації суб'єктів адміністративно-командної економіки до ринкової ситуації.

Недостатня увага до розробки теорії і методології переходу до ринкової економіки, прогнозування можливих соціальних наслідків привели до необгрунтованих рішень з боку уряду. Це не тільки сприяло загостренню кризового стану економіки і знизило ефективність здійснення самих реформ але викликало невпевненість у значній частини населення в їх доцільності.

В економічній літературі, періодичній пресі основна увага приділяється висвітленню окремих недоліків у проведенні реформ. Набагато менше публікацій присвячено пошуку

шляхів виходу економіки України з кризового стану, розробці і обґрунтуванню конкретних пропозицій розв'язання цієї проблеми в різних галузях і ланках національної економіки. Особливо актуально це для підприємств будіндустрії, в якій державна власність займає поки що домінуюче положення. Еважуємо, що державні підприємства будіндустрії повинні розробляти власну стратегію і тактику переходу до ринку, побудовану на об'єктивній оцінці економічного стану виробництва, потреб і кон'юнктури ринку, інтересів працівників і спрямовану на те, щоб досягнути поставленої мети з найменшими втратами ефективності господарювання.

Необхідність розробки науково-методичних основ переходу державних підприємств будіндустрії до ринкової економіки і актуальність цієї проблеми стали основою у виборі теми дисертації, визначили зміст, мету і завдання досліджень.

Робота виконана згідно з планами наукових досліджень Львівського державного сільськогосподарського інституту, вона є складовою частиною держбюджетної міжгалузевої науково-технічної програми (номер держреєстрації 0.55.04.00.3, розділ 20.1).

1.2. Мета і завдання дослідження

Метою дисертаційної роботи є розробка соціально-економічного механізму переходу державних підприємств будіндустрії до ринкової економіки.

У процесі досліджень вирішувались такі завдання:

- аналіз впливу процесів роздержавлення і приватизації на формування ринкових відносин;
- узагальнення результатів приватизації в будіндустрії;
- обґрунтування форм адаптації підприємств будіндустрії до ринкової економіки;

- класифікація підприємств будіндустрії за видами власності, формами і методами управління;
- оцінка ефективності функціонування підприємств будіндустрії в умовах переходу до ринку;
- визначення мети, структури і функцій соціально-економічного механізму адаптації підприємств будіндустрії до ринкової економіки;
- розробка методики розрахунку економічного ефекту від впровадження нових форм господарювання,
- вдосконалення оплати і стимулювання праці працівників будіндустрії;
- визначення форм соціального захисту працівників підприємств будіндустрії.

1.3. Предмет, об'єкт і методологія дослідження.

Предметом дослідження є соціально-економічні процеси функціонування підприємств будіндустрії на етапі переходу до ринкової економіки. Об'єктом дослідження стали підприємства будіндустрії різних форм власності і управління Львівської області. Вихідною інформацією послужили: статистична звітність підприємств будіндустрії області за 1990 - 1993 роки; вітчизняні та зарубіжні публікації з питань, що висвітлюють економічні процеси приватизації, роздержавлення, зміну виробничих відносин між працівниками, підприємствами і державою в ході здійснення роздержавлення і приватизації підприємств будіндустрії; аналітичні розрахунки основних показників ефективності функціонування підприємств будіндустрії; Закони України з питань роздержавлення і приватизації промислових об'єктів.

У роботі використані сучасні теорії і методи дослідження, такі як системний аналіз, порівняльний аналіз, еко-

номіко-математичне моделювання, методи групувань.

1.4. Наукова новизна дисертації

Наукова новизна полягає в дослідженні нових економічних процесів, які виникли на етапі переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки і вплинули на результати роботи і поведінку працівників підприємств будіндустрії.

На захист виносяться нові положення і висновки досліджень, основні з яких такі:

1. Визначення сутності процесів переходу і пристосування суб'єктів економіки до нової системи господарювання. Зокрема, під процесами переходу і пристосування автор пропонує розуміти усвідомлено розроблений комплекс заходів адаптації економічних суб'єктів до нових умов господарювання з найменшими втратами матеріальних, фінансових і людських ресурсів.

2. Принципи побудови і функціональна структура механізму переходу підприємств будіндустрії до ринкової економіки, в якому автор визначає дві основні підсистеми: адаптації управління підприємством і адаптації трудових колективів до нових умов праці.

3. Методичні підходи до вдосконалення форм організації, оплати і стимулювання праці на підприємствах будіндустрії.

4. Методика розрахунку економічного ефекту від впровадження нових форм господарювання.

5. Форми соціального захисту працівників державних підприємств будіндустрії.

1.5. Теоретична і практична цінність досліджень.

Теоретичне значення результатів досліджень полягає в поглибленні знань з питань переходу економічних суб'єктів від адміністративно-командної до ринкової економіки, включаючи обґрунтування найбільш ефективних способів досягнення

поставленої мети на засадах розробки випереджувачих заходів щодо збереження ресурсного потенціалу галузі, створення нових робочих місць, формування на підприємствах систем соціального захисту.

На основі розробки теоретичних питань розкрито принципи побудови механізму переходу підприємств будіндустрії до ринкової економіки.

Практичне значення досліджень полягає в розробці методичних рекомендацій з оцінки ефективності впровадження нових форм господарювання, вдосконаленні форм і методів організації, оплати і стимулювання праці в умовах переходу до ринку. Рекомендації з формування систем соціального захисту на підприємствах будіндустрії можуть бути використаними в інших галузях промисловості з урахуванням специфічних проблем виробничих і трудових процесів конкретних об'єктів. Впровадження в практику господарювання методичних підходів з питань формування механізму переходу до ринкової економіки дає можливість знизити соціальне напруження в трудових колективах, сприяти підвищенню ефективності праці і зацікавленості працівників державних підприємств у проведенні економічної реформи.

1.6. Апробація результатів досліджень

Основні положення, висновки і пропозиції, вислідені в дисертації, підтверджуються результатами практичного застосування методичних розробок на підприємствах будіндустрії, зокрема, на Добротвірському заводі "Буддеталь", Ликолаїв-Львівському комбінаті будівельних конструкцій республіканського кооперативно-державного об'єднання "Укрсільбудіндустрія" Укragробуду.

Основні положення дисертаційної роботи допсвідалися ав-

тори на конференції молодих вчених Ужгородського державного університету (1990 р., м. Ужгород); 1 Всесоюзному семінарі "Прикладні проблеми моделювання і оптимізації" (с. м. т. Славське Львівської області в 1991 р.); звітних наукових конференціях викладачів і аспірантів Львівського сільськогосподарського інституту у 1988 - 1994 рр.

Результати досліджень і рекомендації автора використані в наукових звітах кафедри будівельних конструкцій Львівського сільськогосподарського інституту за 1988-1992 рр.

1.7. Публікації

Основні положення роботи опубліковано в 16 роботах загальним обсягом 4.1 друкованого ар. ушв.

1.8. Структура роботи

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури, додатків. Загальний обсяг роботи 170 сторінок друкованого тексту, додатків 70 сторінок.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

2.1. Організаційно-економічні засади переходу підприємств будіндустрії до ринку

Загальсвизнаними є основні позиції і шляхи переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки на засадах роздержавлення, приватизації, демократизації. Однак, практична реалізація таких процесів в економіці України здійснюється вкрай повільно і нерівномірно у галузях народного господарства, що призводить не тільки до загострення кризової ситуації в країні, але й до зниження ефективності реформування.

В дисертації, на основі аналізу форм і методів привати-

зації, які використовувались на підприємствах будіндустрії за період 1990-1993 рр., зроблені висновки про те, що в галузі такі процеси відбувались стихійно, без належного економічного обґрунтування і техніко-економічних розрахунків прогностичних показників роботи підприємств галузі після приватизації. На засадах порівняльного аналізу зарубіжного і вітчизняного досвіду з питань здійснення приватизації зроблено ряд увагальнень стосовно форм приватизації підприємств будіндустрії. Зокрема, автор вважає, що для підприємств будіндустрії не варто широко практикувати змішені акціонерні товариства, в яких контрольний пакет акцій належить державі, оскільки це ускладнює виробничі відносини. Перспективними є акціонерні товариства, первісний капітал яких формується із внесків (акцій) членів товариства.

Дослідження показали, що акціонування власності в будіндустрії ще не набрало високих темпів. На нашу думку, найбільш продуктивним способом приватизації державних підприємств будіндустрії є викуп державного майна, зданого в оренду з правом викупу. Однак, непослідовна політика уряду і недосконалість законодавства стримують розвиток цього способу приватизації. Головна перевага орендного підряду, вважає автор, пов'язана з його договірною основою. Оренда відрізняється від орендного підряду, оскільки підряд - це форма організації праці, заснована на договорі, за яким одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій страх і ризик виконати певну роботу за завданням іншої сторони (замовника), яка гарантує прийняти і оплатити виконану роботу.

Перехід на орендний підряд підприємств будіндустрії дозволить вирішити цілу низку проблем

- звільнити від адміністративних пут голову ланку еко-

номіки при одночасному задоволенні суспільних інтересів;

- дати можливість працівникам стати власниками або співвласниками - гарантами соціального спокою в суспільстві.

Перехід до ринкової економіки докорінно змінює соціально-економічну ситуацію. Його належить розглядати як тривалий процес, пов'язаний не тільки із зміною виробничих відносин, але і психології. Відомо, що в основу адміністративно-командної і ринкової систем закладені різні принципи і закони. Перехід від однієї системи до іншої повинен передбачати процес адаптації практично всіх економічних суб'єктів. Ієрархічна структура і основні напрямки формування системи адаптації економічних суб'єктів до ринкової економіки представлені на рис. 1.

У дисертації обгрунтовано два комплекси задач, пов'язаних з розробкою системи адаптації підприємств будіндустрії. Перший - вибір форм і методів приватизації, оцінки фінансових можливостей у здійсненні процесів приватизації, розробки системи управління виробничо-господарською діяльністю, прогнозування основних показників після приватизації, визначення основних потреб в ресурсах, в т.ч. трудових. Другий - розробка заходів, які дозволяють з найменшими зтратами трудового потенціалу перейти до ринкової системи господарювання.

2.2. Аналіз і оцінка результатів роботи підприємств будіндустрії на етапі переходу до ринкової економіки

Будівельна індустрія як галузь народного господарства покликана задовольняти потреби ринку різними видами будівельних конструкцій. Характерною ознакою будіндустрії є те, що в процесі виробництва її продукція перетворюється в нерухомість, а звідси, головним критерієм оцінки роботи

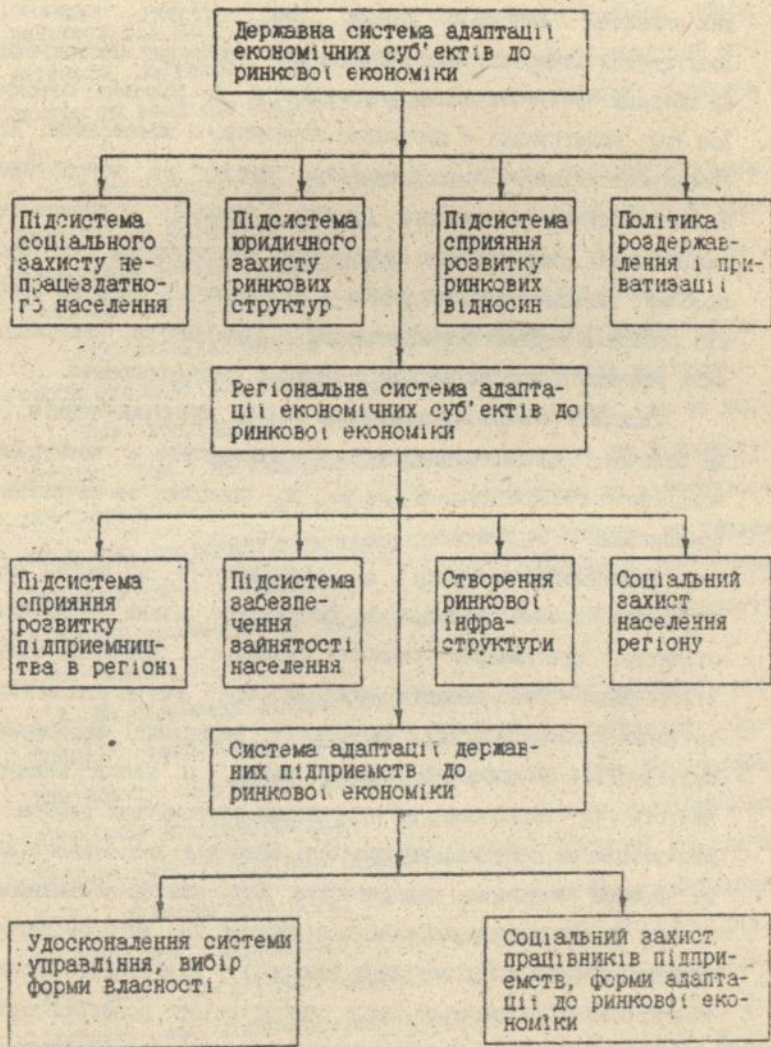

Рис. 1. Ієрархічна структура і основні елементи системи адаптації економічних суб'єктів до ринкової економіки.

будівельного комплексу виступає показник освоєння капітальних вкладень, який, як відомо, має суттєві недоліки. Дослідження показали, що в будівництві переважає застосування збірних залізобетонних конструкцій з важкого бетону. Хоч такі конструкції є дорожчими порівняно з металевими, керамзитобетонними, з надриватого бетону та монолітними залізобетонними з важкого бетону, державні підприємства зацікавлені саме в цих найдорожчих конструкціях. Автором зроблені висновки про наявність в будіндустрії України значних резервів підвищення ефективності виробництва, реалізація яких можлива в умовах ринкової системи господарювання.

Ринковій економіці властива і інша динаміка витрат, а це означає, що інвестуватимуться підприємства з конкурентноздатною продукцією, а не ті, що працюють за затратними принципами.

Дослідження показали, що судіндустрія як галузь промисловості значно відстає в формуванні нових виробничих структур, притаманних ринковій економіці. Причиною такого відставання треба вважати психологічну невідповідність трудових колективів та керівників державних підприємств будіндустрії до роботи в умовах ринку, а також невизначеність їх інтересів до проведення економічних реформ. У дисертації це показано на прикладі Миколаїв-Львівського КБК, де першим керівником підприємства був знятий колективом з посади за активну приватизацію підприємства. Автором обґрунтоване значення психологічних факторів у підготовці трудових колективів до нових умов праці, необхідність розробки системи адаптації. Автор пропонує розглядати колектив підприємства як складну соціально-економічну систему, яка функціонує в певній середовищі, взаємодіє в ній, пере-

ходиться під його впливом. Бякі зміни такої системи треба ретельно готувати і здійснювати їх тоді, коли трудовий колектив та зовнішнє макросередовище будуть спроможні прийняти їх.

В дисертації на засадах розробленої автором методики дослідження проведено аналіз основних техніко-економічних показників роботи підприємств будіндустрії Львівської області за 1990-1993 рр., а також інших регіонів України.

Порівняльний аналіз ефективності функціонування підприємств будіндустрії різних форм власності показав наступне:

1. Всі досліджувані підприємства, засновані як на державній, так і на недержавних формах власності не відповідають вимогам ринку. На підприємствах практично не відбувалося змін, які дозволили б їм пристосуватися до роботи в умовах ринку: трудові колективи і окремі працівники не стали дійсними власниками ні засобів виробництва, ні результатів своєї праці.

2. На більшості підприємств спостерігаються негативні тенденції: скорочення обсягів виробництва, зниження фондівіддачі основних виробничих фондів при одночасному зростанні фондооборобності. Тільки на 6 з 54 досліджуваних підприємств будіндустрії протягом 1990 - 1993 рр. зросла на 2-8 % товарна продукція, в той час як на багатьох підприємствах цей показник в 1993 році становив 30 - 50 % від рівня 1990 року. Загальною є тенденція до зниження фондівіддачі. Зокрема, на підприємствах збірного залізобетону всіх форм власності фондівіддача основних промислово-виробничих фондів знизилася за досліджуваний період майже на 40 %, а фондоемкість зросла в середньому на 20 - 40 % (рис. 2, в, г).

3. В найгіршому становищі серед підприємств будіндустрії

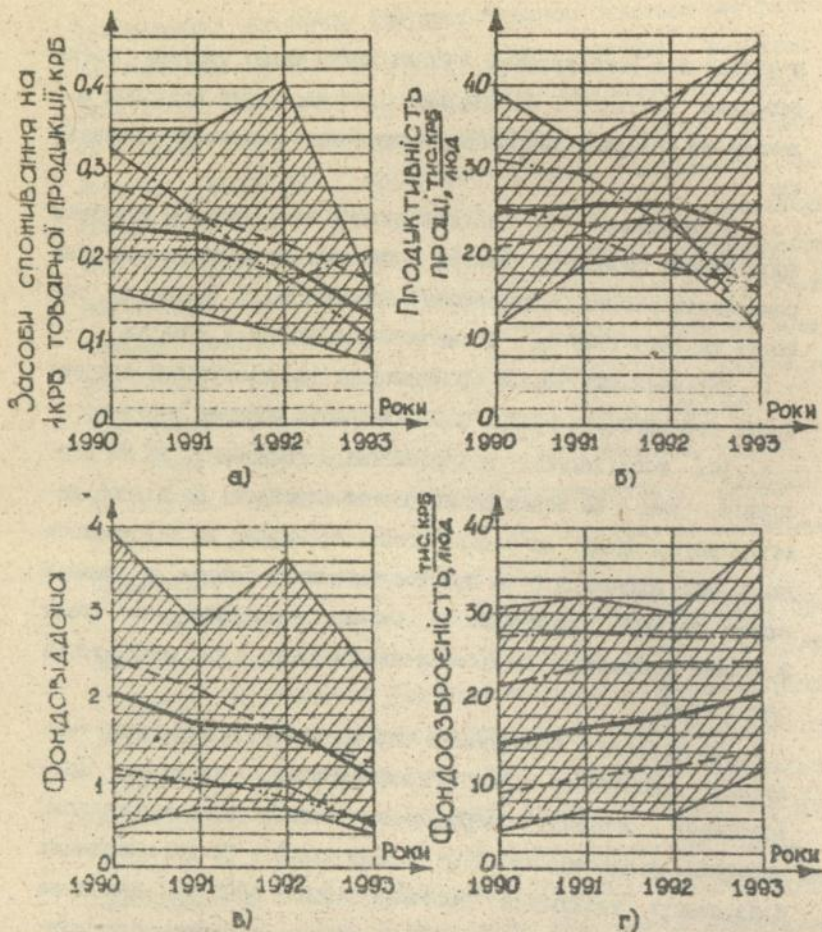

Рис. 2. Основні показники роботи підприємств збірного залізобетону різних форм власності:

- середній показник державних підприємств,
- - - те ж. підприємств, заснованих на власності кооперативу,
- - - показник підприємства, заснованого на власності трудового колективу,
- - - показник середньо-акціонерного підприємства,
- ▨ оригінальний графік показників в державних підприємств.

опинилися заводи збірного залізобетону, де, крім загальних проблем, на їх роботу впливає відсутність на Львівщині крупних заповнювачів, арматури, виникає проблема зміни номенклатури і покращення якості продукції. Ситуація погіршується неprestижністю галузі, їй не доводиться розраховувати на державну підтримку.

4. Не відповідає своєму призначенню матеріальна винагорода працівників. Розмір матеріальної винагороди за працю залишається майже нев'язаним з кінцевими результатами виробничо-господарської діяльності підприємств всіх форм власності. Не витримує ніякої критики розмір оплати праці. Він не може забезпечувати навіть простого відтворення робочої сили, і спостерігається тенденція до подальшого скорочення витрат на оплату праці в товарній продукції. За досліджуваний період цей показник знизився майже вдвічі на державних підприємствах і в 1,7 рази на підприємствах, заснованих на власності кооперативу (рис. 2, а). Індекс росту зарплатної плати на підприємствах будіндустрії станом на 1993 рік відставав від індекса росту ціни продукції галузі в 2 - 3 рази порівняно з 1990 роком.

На основі результатів аналізу техніко-економічних показників роботи підприємств будіндустрії за досліджуваний період автором обгрунтовані перспективні напрями розвитку галузі в умовах формування ринкової економіки. Основну увагу в дисертації звернено на удосконалення внутрівиробничих відносин, в основу яких покладені принципи ринкової системи господарювання.

2.3. Функціонально-організаційна структура механізму переходу до ринку і форми його впровадження

В будіндустрії пошук раціональних форм переходу до ринкової економіки передбачає необхідність виконання таких завдань:

- збереження виробничого потенціалу галузі; і зниження соціально-економічного і психологічного напруження серед працівників;

- удосконалення системи управління державними підприємствами або обґрунтування переходу на інші форми власності;

- використання нових мотивацій праці і забезпечення престижності праці, створення системи соціального захисту працівників підприємств будіндустрії.

Основна мета перелічених напрямків - здійснити перехід до ринкової системи господарювання з мінімальними затратами. Організаційно-функціональна структура механізму переходу показана на рис 3. В механізмі виділено дві підсистеми:

- адаптації процесів управління роботою підприємств;
- адаптації трудових колективів і окремих працівників до роботи в новій системі господарювання.

Завдання адаптації спрямовані не тільки на те, щоб перейти в нові умови роботи з найменшими витратами але і на підвищення трудової активності працівників підприємств у реалізації програми переходу до ринкової системи господарювання.

Розробку програми переходу державних підприємств до ринкової економіки автор відносить до складних багаточільових завдань. Для розробки і реалізації такої програми в дисертації обґрунтована необхідність створення робочої групи, основними завданнями якої є:

- розробка варіантів вдосконалення внутрішньовиробничих відносин на етапі переходу до ринку і вибір найбільш доціль-

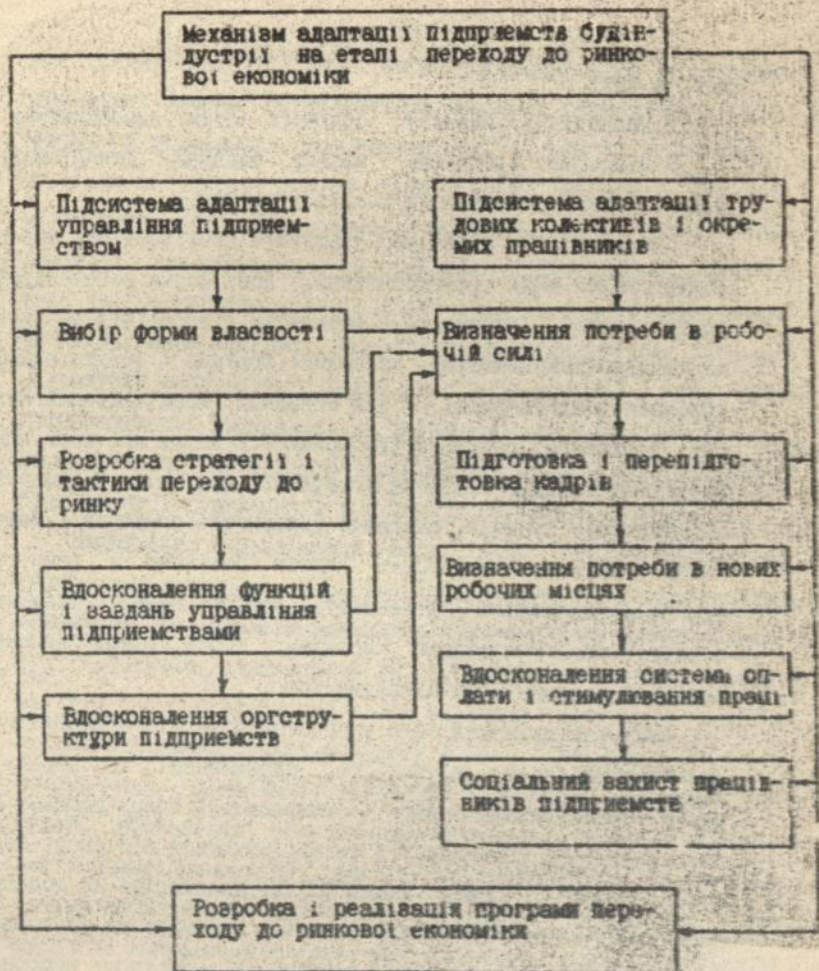

Рис. 3. Функціональна структура механізму переходу підприємств будівництва із ринку.

ного в них;

- проведення аналізу існуючого стану виробництва;
- фіксація відхилень, видача завдань функціональним підрозділам з урахуванням реальної ситуації.

Вважаємо, що необхідно врахувати послідовність впровадження нових форм господарювання. Нові форми рекомендується впроваджувати, починаючи з невеликих підрозділів де вузька, нескладна номенклатура, невеликі бригади і проста плакотно-облікова документація. У тих випадках, коли трудовий колектив державного підприємства приймає рішення про його приватизацію необхідно створити товариство покупців. В дисертації обгрунтовані функції, завдання товариства покупців і напрямки його взаємодії з робочою групою розробки і реалізації програми адаптації. Діяльність робочої групи і товариства покупців має тимчасовий характер, тобто після виконання основних завдань вони ліквідуються.

Важливим питанням, від якого залежить хід приватизації і ефективність всієї діяльності, спрямованої на перехід до ринку, слід вважати оплату і стимулювання праці робочої групи. Більшість спеціалістів не звільняються від своєї основної діяльності. Отже, функції, які не входять до посадових обов'язків цих колективів потрібно стимулювати пропорційно величині праці за додаткову роботу. В дисертації запропоновані форми матеріального стимулювання працівників, які входять до складу робочої групи з адаптації державних підприємств.

2.4. Методика розрахунку ефекту від впровадження нових форм господарювання

На першому етапі переходу до ринкової економіки питан-

ням оцінки тої чи іншої форми господарювання не надавали достатньої уваги. Це стосується процесів приватизації державних підприємств, формування на їх основі нових господарських об'єктів з недержавними формами власності. При цьому питання оцінки ефективності функціонування різних форм власності та управління виробництвом і сьогодні залишається поза увагою багатьох спеціалістів і не знаходить відображення в урядових заходах. Запропонована в дисертації методика розрахунку економічного ефекту від впровадження нових форм господарювання побудована на визначенні двох напрямків: від вдосконалення внутрішньовиробничих факторів і від підвищення стабільності підприємств у ринковій економіці (рис. 4).

Ефект від впровадження нових форм господарювання для конкретних структур і підрозділів підприємства запропоновано визначати на засадах розрахунків відомих в економічній теорії і практиці залежностей за окремими показниками, зокрема, від скорочення питомої ваги повністю постійних витрат; покращення використання основних фондів; від ущільнення робочого часу; ліквідації невиходів на роботу; суміщення професій; збільшення балансу робочого часу; росту продуктивності праці; зменшення витрат на виробництво продукції; заміни матеріалів; від скорочення апарату управління; використання найму спеціалістів для виконання разових чи циклічних робіт; суміщення основних і допоміжних робіт; господарського ставлення в процесі праці до основних фондів; заміни конструкцій ефективнішими; дострокової здачі об'єкта. Загальна величина економічного ефекту від впровадження нових форм господарювання визначається як сума ефектів за окремими показниками.

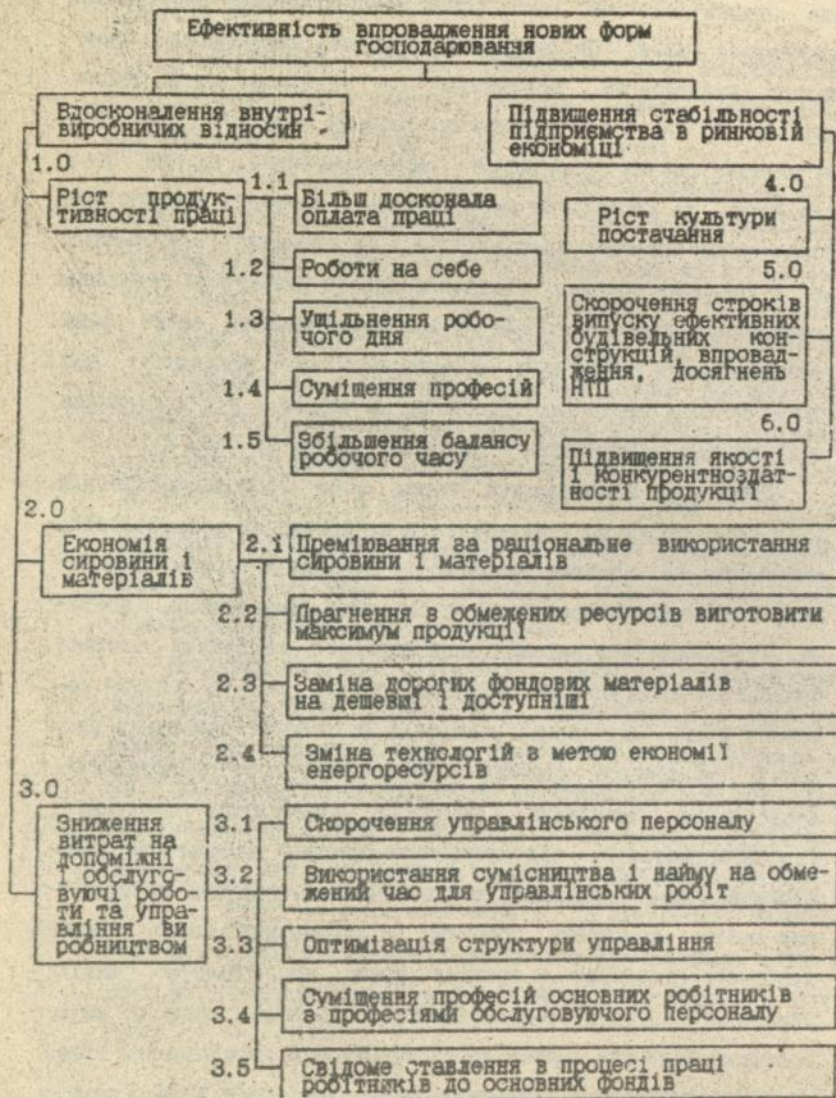

Рис. 4. Фактори підвищення ефективності роботи підприємств будіндустрії при переході на нові форми господарювання.

2.5. Удосконалення організації, оплати та стимулювання праці

Одним з головних недоліків організації оплати праці на підприємствах будіндустрії є різниця в інтересах виробничих груп, зокрема, основних та допоміжних робітників. Автор вважає, що удосконалення організації і оплати праці допоміжних працівників на державних підприємствах будіндустрії дасть можливість підвищити ефективність роботи трудових колективів загалом. З цих позицій в дисертації запропонований методичний підхід використання контрактної форми найму, організації та оплати праці. Контракт розглядається як форма прямих відносин між працівником та роботодавцем з приводу купівлі-продажу робочої сили. Використання контрактної системи дозволяє вже на етапі переходу до ринкової економіки створити конкурентне середовище при наймі на роботу. Реальне впровадження контрактної системи, як показує досвід, - процес складний і потребує певної психологічної підготовки працівників. З цих позицій в дисертації запропоновані форми підготовки працівників підприємств будіндустрії до переходу на контрактну форму організації і оплати праці.

Важливим напрямком удосконалення організації праці є пошук шляхів, спрямованих на підвищення використання робочого часу. Це стосується тих працівників, які мають посадові оклади. В дисертації запропоновано методичний підхід у визначенні завантаження першого керівника. Зокрема, запропоновано ввести ціну відвідування директора і визначити її за формулою:

$$Ц = Ц_0(t + 2),$$

де $Ц_0$ - ціна однієї хвилини роботи директора для підприємства;

t - дійсний час перебування у директора чи тривалість телефонної розмови з ним.

На основі інформації, що накопичується в результаті фіксування фактичного стану вирішення проблем, оцінюється ступінь виконання своїх обов'язків головними, спеціалістами. Залежно від оцінки встановлюються критерії матеріального і морального заохочення. Результати оцінки використовуються також при атестації спеціалістів.

2.6. Форми і методи соціального захисту працівників

Проблема соціального захисту набуває особливого значення в момент спаду виробництва, появи реального безробіття, необхідності соціальної переорієнтації працівників. В дисертації система соціального захисту розглядається як складова частина адаптації трудового колективу в умовах переходу до ринку і спрямована на забезпечення заінтересованості працівників в продуктивній і творчій праці. Стосовно промислових підприємств будіндустрії автором сформульовані наступні вимоги до розробки системи соціального захисту трудових колективів:

- заходи не повинні бути менші, ніж передбачені державою;
- система заходів повинна сприяти підвищенню рівня працездатності і життєдатності трудового колективу;
- джерелом фінансування повинні бути прибутки чи доходи підприємства;
- величина матеріальних фондів, спрямованих на реалізацію заходів захисту працівників розраховується відповідно до фінансових можливостей підприємства та затверджується на загальних зборах працівників;
- система заходів захисту працівників може переглядатися

відповідно до потреб колективу.

Одним з важливих питань соціального захисту є забезпечення місця праці. Для розв'язання цього питання потрібне орієнтування державних підприємств на створення нових робочих місць. З цих позицій у дисертації запропоновано комплекс заходів взаємодії державних підприємств з центрами зайнятості, надання допомоги працівникам, звільненим за скороченням кадрів або ліквідацією підприємств, набуття нової спеціальності відповідно до потреб ринку.

3. ВИСНОВКИ

1. Недостатня увага реформаторів до економічних інтересів працівників основної ланки економіки - промислових підприємств, визначення їх місця в новій системі господарювання; надання переваги політичним гаслам над ретельними техніко-економічними розрахунками і обґрунтуваннями у виборі найбільш раціональних шляхів переходу до ринкової економіки в значній мірі сприяли загостренню кризової ситуації в Україні.

2. Аналіз економічної ситуації, яка склалася на підприємствах будіндустрії Львівської області, інших регіонів України на етапі переходу до ринкової системи господарювання (1990 - 1993 рр.), показав наступне:

- процеси роздержавлення і приватизації в галузі здійснюються дуже повільно, навіть порівняно з іншими галузями народного господарства України;

- більшість державних підприємств будіндустрії є не підготовленими до роботи в ринковій системі господарювання;

- функціонування незначної частини об'єктів будіндустрії, заснованих на недержавних формах власності, поки що не за-

безпечує відчутних результатів на ефективність роботи галузі;

- будіндустрія України як галузь народного господарства має значні резерви підвищення ефективності виробництва, реалізація яких можлива в умовах ринкової системи господарювання.

3. Важливою передумовою переходу державних підприємств будіндустрії до ринкової економіки автор вважає розробку заходів пристосування трудових колективів і системи управління до нових умов господарювання. Основна сутність пристосування полягає в розробці комплексу заходів, спрямованих на адаптацію економічних суб'єктів до нових умов господарювання з найменшими втратами матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

4. На рівні державних підприємств будіндустрії запропоновано розробляти соціально-економічний механізм переходу до ринкової економіки, основними завданнями якого є:

- удосконалення системи управління роботами підприємства відповідно до вимог ринкової економіки;

- підготовка трудових колективів до переходу на нові умови праці, включаючи розв'язання таких питань, як визначення потреби в робочій силі, підготовка і перепідготовка працівників, розробка нових робочих місць, вдосконалення оплати і стимулювання праці, соціальний захист працівників підприємств.

5. Розроблений комплекс заходів пристосування державних підприємств будіндустрії спрямований на те, щоб перейти до ринкової економіки з найменшими втратами ефективності виробництва. Бпроведення окремих розроблених в дисертації заходів вдосконалення оцінки і стимулювання праці підтвердили

IX Доцільність і ефективність.

4. ПУБЛІКАЦІЇ НА ТЕМУ ДИСЕРТАЦІЇ.

- 4.1. Особенности организации коллективного подряда в объединениях промышленной стройиндустрии // Повышение эффективности строительства и архитектурно-планировочной организации сел в западном регионе УССР: Сб. науч. тр. / Львов. с.-х. ин-т. - Львов, 1988. 0,25 д.а.
- 4.2. Дрібні підприємства будівництва в період встановлення ринкових відносин // Удосконалення будівництва, архітектури та планування сіл західного регіону УССР: Зб. наук. пр. - Львів: Львів. с.-г. ін-т, 1990. 0,3 д.а.
- 4.3. Совершенствование оплаты труда на предприятиях стройиндустрии с применением ЭВМ // Новые разработки в области естественных и гуманитарных наук: Научно-технический сборник научных работ молодых ученых. Ужгородский государственный университет. - Ужгород, 1990. 0,25 д.а. В співавторстві.
- 4.4. К вопросу воспроизводства основных фондов строительного комплекса в новых условиях хозяйствования // Новые разработки в области естественных и гуманитарных наук: Научно-технический сборник научных работ молодых ученых. Ужгородский государственный университет. - Ужгород, 1990. 0,30 д.а. В співавторстві.
- 4.5. Господарський механізм і експлуатація // Економічний механізм господарювання в АПК: Зб. наук. пр. - Львів: Львів. с.-г. ін-т, 1991. 0,30 д.а.
- 4.6. Проблеми створення приватних підприємств в перехідний до ринку період // Фермерські господарства: проблеми архітектури, планування та будівництва: Зб. наук. пр. - Львів: Львів. держ. с.-г. ін-т, 1993. 0,4 д.а.

- 4.7. Контрактна система оплати праці в будіндустрії // Фермерські господарства: проблеми архітектури, планування та будівництва: Зб. наук. пр. - Львів: Львів. держ. с.-г. ін-т, 1993. 0,20 д. а. В співавторстві.
- 4.8. Необхідність і особливості роздержавлення промислових і сільськогосподарських підприємств // Фермерські господарства: проблеми архітектури, планування та будівництва: Зб. наук. пр. - Львів: Львів. держ. с.-г. ін-т, 1993. 0,3 д. а. В співавторстві.
- 4.9. Внедрение арендного подряда. Опыт работы Николаев-Львовского комбината строительных конструкций. Инф. листок. - Львов, ЦНТИ - 1988. 0,37 д. а. В співавторстві.
- 4.10. Совершенствование работы верхних звеньев аппарата админуправления. Внедрено в ПО "Ковельстройиндустрия" Волынского облигпрома. Инф. листок. - Львов, ЦНТИ. - 1988. 0,25 д. а. В співавторстві.
- 4.11. Применение нормативной системы оплаты труда. Внедрено на Львовском комбинате стройматериалов. Инф. листок. - Львов, ЦНТИ. - 1989. 0,25 д. а. В співавторстві.
- 4.12. Организация кооперативной формы хозяйствования на предприятиях стройиндустрии. Внедрено при Добротворском заводе "Стройдеталь" Инф. листок. - Львов, ЦНТИ, 1990. 0,25 д. а. В співавторстві.
- 4.13. Работа акционерно-производственного общества по совершенствованию управления и организации производства на предприятиях сборного железобетона. Инф. листок. - Львов, ЦНТИ, 1991. 0,25 д. а. В співавторстві.
- 4.14. Система расчета внутрипроизводственных цен с помощью ЭВМ. Инф. листок. - Львов, ЦНТИ, 1991. 0,25 д. а. В співавторстві.

- 4.15. Моделирование производства сборных железобетонных изделий. В кн: I Всесоюзный семинар "Прикладные проблемы моделирования и оптимизации", п. г. т. Славское Львов. обл. Тезисы докладов. - Москва, 1991. 0,05 д. а. В співавторстві.
- 4.16. Роздержавлення і приватизація як підвищення ефективності підприємств будіндустрії. - Тези звітної конференції викладачів та аспірантів ЛДСГІ за наслідками науково-дослідної роботи 1993 року. Квітень 13 -20. Львів, 1994. 0,1 д. а.

А Н О Т А Ц І Я

Защищается рукопись диссертации, которая содержит теоретические исследования социально-экономического механизма перехода предприятий стройиндустрии от административно-командной системы хозяйствования к рыночной экономике. Установлено, что стройиндустрия Украины имеет большие резервы повышения эффективности производства, реализация которых возможна при адаптации системы управления и трудовых коллективов предприятий отрасли к условиям рынка.

The manuscript theses, is being defended, deals with the theoretical investigations of the social-economic mechanism of the converting of the building industry enterprises from the administrative farming system to the market economy. It is estimated that the Ukraine building industry has at its disposal great possibilities of arising the efficiency of production, the realization of which are possible due to the adaptation of the system of production management and labour enterprises companies of the given branch to the market conditions.

Ключові слова: механізм переходу, підприємства будіндустрії, форми господарювання, адаптація.

1837.363
АВ 31.363

Підп. до друку 17.ІІ.94. Форм. пап. 60x84/16 Ум. друк. арк. І, 39.

Уч.-видав. л. І, 13. Папір друкарський. Друк офсетний.

Зам. 464.

Тир. 100.

Ротапринт ЛДСГІ Дубляни, Студенська, 2.